
STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PLZNI
STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV ROKYCANY

**OBECNÉ ŠKOLY (NĚMECKÉ) OKRESU
ROKYCANY 1877 - 1897**

Skupinový inventář

Evidenční číslo pomůcky
192/1-2

Zpracovali: Mgr. Petr Cironis, Mgr. Markéta Švecová

Rokycany 2006

OBSAH

ÚVOD

I. Vývoj původců archivních fondů	4
II. Archivní charakteristika fondů	5
III. Stručný rozbor obsahu fondů	5
IV. Záznam o uspořádání fondů a zpracování skupinového inventáře	5

PŘÍLOHY

Př. č. 1 Seznam použitých pramenů a literatury	7
Př. č. 2 Seznam zkratk	8
Př. č. 3 Tabulka	9

INVENTÁRNÍ SEZNAMY

Obecná škola (německá) Radnice	11
Obecná škola (německá) Rokycany	15

Obsah

Název archivního fondu:	Datace:	EL NAD:	Číslo archivní pomůcky:	Strana:
Obecná škola (německá) Radnice	1877-1885	635	192/1	11-14
Obecná škola (německá) Rokycany	1895-1897	1085	192/2	15-18

ÚVOD

I. Vývoj původců archivních fondů

Židé se začali v českých zemích vyskytovat ve větší míře od 10. století. Usazovali se v Praze a v dalších městech Čech a Moravy, kde byli nuceni žít v uzavřených sídlištích, tzv. ghettech. Duchovním představitelem a mluvčím židovské obce byl rabín. Židé kladli velký důraz na vzdělanost a znalost Tóry. Děti ve věku 6 - 7 let navštěvovaly školy zv. cheder (náboženská základní škola), kde získávaly znalosti hebrejštiny, Tóry a židovských zákonů a zvyků. Vzdělání si pak mohly rozvinout v tzv. ješivách (obecní či soukromá talmudická učiliště).

Židé v českých zemích nesměli až do 18. století navštěvovat křesťanské školy. Změnu židovského školství u nás přinesla školská reforma Josefa II. Ten zavedl do židovských škol němčinu jako povinný vyučovací jazyk. Rovněž učitelé museli mít německé školy (doposud jim stačilo vzdělání v ješivách). Původní josefínské židovské německé školy byly pouhým světským doplňkem výchovy v chederu a ješivách, postupně však tyto tradiční formy vyučování téměř zmizely a byly nahrazeny pouze částečnou výukou náboženství zařazenou do osnov normálních škol. Na těchto školách se kladl důraz na světské vzdělání, znalost německého jazyka a základní znalosti o judaismu.

Na Rokycansku existovala německá židovská škola v Radnicích, Rokycanech a Prašném Újezdu. Dochované jsou pouze doklady z činnosti škol v Radnicích a Rokycanech.

Německá škola, i když jiného typu, existovala i v obci Vranov. V roce 1854 zde byla zřízena sklárna, načež požádala majitelka firmy Starck o umožnění otevření soukromé německé školy na náklad firmy. Tato žádost byla schválena c. k. krajským úřadem v Plzni dne 17. 10. 1855. Učebna a byt učitele byly umístěny v budově čp. 30 ve Vranově a od roku 1866 v budově čp. 37. Prvním učitelem na zdejší škole byl Jeroným Hůlka. Výnosem c.k. zem. školní rady dne 27. 6. 1877 byla škola přeměněna na dvoutřídní obecnou školu. Škola byla otevřena dne 1. 3. 1878 nástupem třídního učitele Ignáce Weniga. Vedle něj zde působil výpomocný židovský učitel Leopold Frankel. V roce 1889 se škola rozšířila na trojtřídní, k otevření čtvrté třídy nedošlo kvůli zavření sklárny na Baště a nedostatku žáků. V letních měsících 1920 skončil provoz na starkovské sklárně a němečtí skláři se přesídlili většinou do Dolního Rychnova. V březnu 1921 školu navštěvovalo 20 dětí. V roce 1921 bylo vyučování již pouze jednotřídní a podle nového zákona byla škola převzata jako menšinová pod státní správu. Místo dosavadní MŠR zde vznikl místní školní výbor, v

němž působil také řídící učitel František Nejepsa. Ve školním roce 1921/22 navštěvovalo zdejší školu pouze 9 dětí. Německá škola ve Vranově byla zrušena výnosem MŠNO ze dne 31. 3. 1922 a dne 28. 6. 1922 úplně zanikla. Z činnosti této školy se bohužel nic nedochovalo.

II. Archivní charakteristika fondů

K existenci Obecné školy (německé) Radnice i Obecné školy (německé) Rokycany se zachoval nepatrný zlomek materiálu. Dochované materiály jsou vedeny v němčině, v případě školy v Radnicích i v češtině, a patří do II. kategorie. Fondy nejsou úplné. Rozsah fondu Obecné školy (německé) Radnice je 0,01 bm a rozsah Obecné školy (německé) Rokycany je 0,02 bm.

Z důvodu zlomkovitého dochování těchto fondů nebyla prováděna vnitřní skartace. Fondy jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Rokycanech. Fyzický stav obou fondů je dobrý.

III. Stručný rozbor obsahu fondů

I když se z činnosti těchto škol na Rokycansku dochoval pouze nepatrný zlomek, může badateli přinést zajímavé informace o tomto typu školství v zdejší oblasti.

IV. Záznam o uspořádání fondů a zpracování skupinového inventáře

Fondy zpracoval a skupinový inventář sestavil v roce 2005 Mgr. Petr Cironis. Sestavení skupinového inventáře dokončila v únoru 2006 Mgr. Markéta Švecová.

Rokycany 5. 10. 2006

Mgr. Markéta Švecová

PŘÍLOHY

Seznam použitých pramenů a literatury

Použité prameny:

MNV Břasy, Kronika obce Vranov I. 1924 – 1977

MěstNV Rokycany, nezpracováno, Protokol ze dne 7. 7. 1945

Použitá literatura:

Politický a školní okres Rokycany. Rokycany 1898.

Hofman, Karel: Rokycany (Dvacet pět nových pohledů do historie města) 1110 – 1986.

Rokycany 1991.

Rozkošná, Blanka: Židé na Rokycansku. Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka Rokycany.

Rokycany 1996, s. 3 - 26.

Pěkný, Tomáš: Historie Židů v Čechách a na Moravě. Praha 2001.

Kuča, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. díl. Praha 2004.

Seznam zkratk

bm	běžný metr
č. př.	číslo přírůstku
evid. j.	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
MŠNO	Ministerstvo školství a národní osvěty
MŠR	místní školní rada
NAD	národní archivní dědictví
ŽNO	židovská náboženská obec

Příloha č. 3

<i>Název archivního souboru</i>	<i>Časový rozsah</i>	<i>NAD</i>	<i>Počet evid. jednotek</i>	<i>Počet inv. jednotek</i>	<i>Rozsah v bm</i>
Obecná škola (německá) Radnice	1877 - 1885	635	1	2	0,01
Obecná škola (německá) Rokycany	1895 - 1897	1085	2	2	0,02

INVENTÁRNÍ SEZNAMY

Obecná škola (německá) Rokycany

1895 – 1897

NAD

1085

I. Vývoj původce fondu

První zmínka o Židech usazených ve městě Rokycany je z přelomu 15. a 16. století. Po polovině 19. století počet rodin prudce vzrostl, později však už jen trvale klesal. Roku 1871 byla v Rokycanech otevřena židovská škola s německým vyučovacím jazykem. Škola byla jednotřídní a soukromá. Vyučování probíhalo každý den mimo sobotu. Úřední dozor nad vyučováním vykonával kněz premonstrátského řádu z kláštera v Teplé, který sem dojížděl z Plzně. Známymi učiteli byli Jakub Goldstein, pozdější rabín v Nymburku, po něm do roku 1891 Filip Böhm. V roce 1891 přišel na školu pedagog Jakub Freund, který zde působil dva roky. Posledním učitelem na zdejší židovské škole byl Josef Fischer. Děti, které navštěvovaly vyučování z okolních vesnic, bydlely v zimě u obchodníka Edvarda Münze. Postupně však počet žáků klesal. Roku 1895 měla 25 žáků, o rok později již jen 12 žáků. Nakonec tedy došlo ke zrušení školy, a to roku 1898 na návrh česko- židovského předáka a starosty rokycanské obce JUDr. Rudolfa Katze. Škola i modlitebna sídlily v soukromém obytném domě na horním nároží Jánského náměstí. Dům zakoupila ŽNO dne 11. 7. 1871. V říjnu 1942 budovu přezvaly německé státní orgány. Po odchodu Němců dům zabralo americké vojsko. Majitelem domu byl Žid Gustav Strass, který odjel ze země začátkem války. Po válce uplatňoval nárok na vlastnictví domu jeho zeť, jemuž bylo vyhověno. Budova této bývalé školy byla v roce 1983 zbořena.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Písemnosti fondu Obecná škola (německá) Rokycany (NAD 1085) byly nalezeny ve Státním okresním archivu Rokycany při generální inventuře 13. 7. 2001. Rovněž k existenci Obecné školy (německé) Rokycany jsou zachovány pouze dvě třídní knihy 1895 - 1897, zachycující krátké období činnosti školy. K činnosti této školy jsou dochovány ještě seznamy žáků jednotřídní israelské německé školy v Rokycanech z let 1879 - 1898, které jsou v rámci seznamů žáků Obecné a měšťanské školy součástí fondu č. 742 – I. Národní škola v Rokycanech (inv. č. 479).

Knihy**A. Katalogy**

1	Třídní kniha	1895 – 1896	K 1
2	Třídní kniha	1896 – 1897	K 2

Základní údaje o fondu a pomůcce

Název fondu:	Obecná škola (německá) Rokycany
Značka fondu:	OŠ Rokycany
Časový rozsah fondu:	1895 - 1897
Počet evidenčních jednotek:	2 (2 úřední knihy)
Počet inventárních jednotek:	2
Rozsah v běžných metrech:	0,02
Stav ke dni:	5. 10. 2006
Archivní fond zpracovali:	Mgr. Petr Cironis, Mgr. Markéta Švecová
Pomůcku sestavili:	Mgr. Petr Cironis, Mgr. Markéta Švecová

Základní informace o skupině archivních fondů a pomůcce

Název skupinového inventáře:	Obecné školy (německé) okresu Rokycany
Časový rozsah skupiny archivních fondů:	1877 – 1897
Stav ke dni:	5. 10. 2006
Archivní fondy zpracovali:	Mgr. Petr Cironis, Mgr. Markéta Švecová
Pomůcku sestavili:	Mgr. Petr Cironis, Mgr. Markéta Švecová
Počet stran pomůcky:	19 (úvod 9, inventární seznam 10)
Počet exemplářů:	5 (v SOkA Rokycany 3)
Pomůcku schválila:	Mgr. Hana Hrachová, ředitelka SOkA Rokycany
	čj. SOAP/07-429/2006, 9. 10. 2006

Nově vymezené a revidované evidenční jednotky při GI 2012–2013

Název archivní pomůcky:	Obecné školy (německé) okresu Rokycany				
Název archivního fondu:	Značka archivního fondu:	Časový rozsah fondu (části fondu):	Počet inventárních jednotek:	Počet evidenčních jednotek:	Rozsah fondu (části fondu) v bm:
Obecná škola (německá) Radnice	OŠ Radnice	1877-1885	2	1 (1 karton)	0,12
Obecná škola (německá) Rokycany	OŠ Rokycany	1895-1897	2	2 (2 úřední knihy)	0,02
Stav ke dni:	31.7.2013				
Vypracoval:	P. Kolář				